

2025-05-15

MSB 2025-00203

Remiss avseende översyn av Lista med viktiga samhällsfunktioner - Utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap (2025-00203)

Forum – idéburna organisationer med social inriktning och **Famna – riksorganisationen för idéburen välfärd** och **Fremia** vill härmed lämna följande synpunkter på promemorian, då vi representerar en mycket bred uppsättning av civilsamhällets organisationer och idéburna aktörer i välfärden i Sverige.

Forum - idéburna organisationer med social inriktning är en intresseorganisation för civilsamhällets organisationer, som verkar för ett samhälle där ett starkt ideellt engagemang och självständiga idéburna organisationer har goda förutsättningar att bidra till och utveckla vårt gemensamma samhälle, demokrati och välfärd. Våra medlemmar utgör en mångfald av organisationer – från Sveriges största civilsamhällesaktörer till mindre föreningar med ideell kraft som bär ett samhällsstärkande uppdrag. Tillsammans representerar de hundratals individuella föreningar, tusentals anställda och hundratusentals ideellt engagerade människor. Medlemmarna förenas av att de verkar för social sammanhållning, gemenskap, jämlikhet och människors möjlighet att påverka sin egen livssituation. De bidrar alla till en starkare demokrati och välfärd samt att ge människor en röst. Forum driver **Volontärbyrå** – en nationell verksamhet som förmedlar ideella uppdrag och stöttar föreningar genom utbildning och rådgivning i frågor som rör ideellt engagemang.

Famna är riksorganisationen för idéburen välfärd med uppdraget att synliggöra den idéburna välfärdssektorns roll, särart och potential i den svenska välfärden. Famna har cirka 90 medlemmar som alla bedriver välfärd utan vinstsyfte. Medlemmar har lång erfarenhet av att tillhandahålla sociala tjänster, kvalificerad hälso- och sjukvård, arbetsmarknadspolitiska insatser och individuell omsorg samt identifiera tapp och glapp i den offentligt finansierade välfärden. Idéburna aktörer har en unik roll både som utförare av tjänster i välfärdssystemet och som röstbärare för sina målgrupper. Idéburna aktörers styrning utgår från mänskliga och samhällseliga behov. Det oegennyttiga syftet och återinvestering av överskott regleras i stadgar och bolagsordningar. Famna är en associerad förening till arbetsgivarorganisationen Fremia.

Fremia är en fristående arbetsgivarorganisation med över 5000 medlemmar inom demokratiskt styrda verksamheter, som kooperativa företag, idéburna aktörer i välfärden och civilsamhällets organisationer. Det handlar om värderingsstyrda aktörer som bedriver verksamhet inom vad som kan klassificeras som samhällsviktiga funktioner, till exempel hälso- och sjukvård, omsorg, skola, socialt arbete, finansiella tjänster och livsmedelsförsörjning.

Sammanfattning/Allmänna synpunkter

Forum, Famna och Fremia välkomnar MSB:s initiativ att uppdatera listan över samhällsfunktioner, eftersom det är ett viktigt verktyg för att stärka samhällets samlade beredskap och samordning i kris. Samtidigt är det avgörande att civilsamhällets aktörer – särskilt organisationer med social inriktning och idéburna aktörer i välfärden – finns med som bärande resurser inom flera av de funktioner som listas. Därmed vill vi framföra tre övergripande synpunkter:

- *Frivilligsamordning, lokal mobilisering och engagemangsbaserad infrastruktur är i praktiken en samhällsbärande funktion, men finns inte med.*
- *Att varken civilsamhällesaktörer eller Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, finns med på remisslistan, trots att de anges som målgrupp, är anmärkningsvärt och ett strukturellt förbiseende som riskerar att försvaga demokratisk förankring och legitimitet.*
- *Civilsamhällets roll som demokratibärare och aktör inom socialt stöd och beredskap måste tydliggöras i flera funktioner som listas, såsom demokrati och beredskap, folkhälsa och socialtjänst.*

Civilsamhällets organisationer spelar en avgörande roll för samhällets beredskap och återhämtningsförmåga – inte minst genom sin förmåga att snabbt mobilisera människor, nå grupper som annars riskerar att hamna i utanförskap och erbjuda både socialt stöd och en närvarande, engagemangsbaserad struktur. Att civilsamhällets infrastruktur – såsom samordningsfunktioner för frivilliga, stöd till medlemsorganisationer och digitala verktyg för mobilisering – inte nämns i listan riskerar att osynliggöra en helt central del av samhällets krisberedskap och återhämtningsförmåga. Detta är enligt Forum ett allvarligt förbiseende som bör åtgärdas i den slutliga versionen.

För att samhället ska kunna stå starkt i kris krävs ett stabilt och långsiktigt arbete långt innan krisen är ett faktum. Det krävs en bredare förståelse för vilka funktioner som faktiskt bär upp vår gemensamma resiliens – inte minst de som vilar på tillit, social närhet och lokal förankring. Civilsamhällets organisationer är ofta de som står närmast och som därför först nås av människors behov vid samhällsstörningar, samtidigt som de också kanaliserar det växande engagemanget från människor som vill hjälpa till. En SIFO-undersökning genomförd på uppdrag av Forums verksamhet Volontärbyrå visar att 9 av 10 svenskar är villiga att engagera sig ideellt i en kris – men att hälften inte vet vart de ska vända sig¹. Detta understryker vikten av fungerande strukturer för att snabbt kunna kanalisera det engagemang som uppstår vid samhällsstörningar.

Som huvudman för Volontärbyrå ser Forum tydligt hur efterfrågan på frivilliga insatser ökar kraftigt vid kriser – men även hur svårt det ibland är för organisationer att omvandla det

¹ Se Forum och Volontärbyrå (2025), *Gemenskap bygger beredskap – Civilsamhället och det ideella engagemangets avgörande roll i krisen*: <https://socialforum.se/wp-content/uploads/2025/03/gemenskap-bygger-beredskap-2025webb.pdf>

engagemanget till strukturerade insatser, på grund av bristande resurser eller koordinationsstöd. Att civilsamhällets mobiliseringsförmåga har nationell betydelse illustreras även av att Svenska Röda Korset har fått i uppdrag av både MSB och Socialstyrelsen att ta emot och samordna intresseanmälningar för spontanfrivilliga vid kris. Detta är ett tydligt erkännande av att civilsamhällets infrastruktur behövs – och fungerar – när samhället utsätts för påfrestningar.

Inför framtidens utmaningar krävs långsiktiga och förebyggande insatser: för att bygga starka lokala strukturer, främja samverkan mellan sektorer och skapa förutsättningar för att kanalisera det enorma engagemang som finns i Sveriges befolkning. Vi anser därför att civilsamhällets mobiliseringsförmåga, sociala närvaro och engagemangsbaserade infrastruktur tydligare behöver synliggöras i listans utformning, syfte och tillämpning.

1. Om civilsamhällets och den idéburna välfärdens roll som bärande funktion i beredskapen

Forum, Famna och Fremia föreslår att listans inledning kompletteras med en skrivning som tydligt anger civilsamhällets och de idéburna välfärdsutförarnas roll i flera av de samhällsfunktioner som listas. Civilsamhällets organisationer och den idéburna välfärden har, vid upprepade tillfällen, haft en avgörande betydelse för samhällets funktionalitet; exempelvis vid pandemin, mottagandet av flyktingar som vid Rysslands invasion av Ukraina och i mötet med ökad social utsatthet. Dessa organisationer utgör en samhällsbärande funktion som behöver lyftas och erkännas i styrande dokumentation.

2. Viktiga samhällsfunktioner med huvudsaklig hemvist i en beredskapssektor

2.1 Om idéburen välfärds roll inom Hälsa, vård och omsorg

Forum, Famna och Fremia konstaterar att sektionen Hälsa, vård och omsorg vilar på tre sektorer, den offentliga, idéburna och kommersiella, men att den idéburna välfärdens roll inte synliggörs i remissförslaget. Idéburna organisationer utför samhällsviktig verksamhet på uppdrag av det offentliga inom en rad områden – från hälso- och sjukvård, social omsorg, som t ex skyddade boenden, stödinsatser till psykosocialt omhändertagande, vårdnära insatser och hälsofrämjande arbete. Men de idéburna har också en förmåga som behövs och kan tillvaratas i kris och krig. De har den grundläggande drivkraften att finnas där behoven uppstår, något som har sin förklaring i de idéburnas oegennyttiga syfte, att verka för att möta mänskliga och samhälleliga behov. Normalt sett saknar andra sektorer incitament att verka i denna del av välfärden. Det gör sektorns roll och verksamheter unika, de har en erfarenhet och upparbetad förmåga att ställa om när det behövs, ofta med kort varsel.

Vi föreslår därför att det i beskrivningen av samhällsviktiga funktioner inom Hälsa, vård och

omsorg tydliggörs att också idéburen välfärd är en bärande aktör, särskilt inom:

- individ- och familjeomsorg,
- äldre- och funktionshinderomsorg,
- skyddade boenden och krisjourer,
- förebyggande hälsoarbete och psykosocialt stöd,
- kompletterande vård- och stödinsatser vid samhällsstörningar.

2.2 Ekonomisk säkerhet

Forum, Famna och Fremia konstaterar att remissen beskriver finansiering av offentlig verksamhet och utbetalning av statliga ersättningar som viktiga samhällsfunktioner. Det är samtidigt beklagligt att civilsamhällets finansiering – exempelvis i form av statsbidrag till idéburna organisationer, riktade stöd till sociala insatser och infrastrukturstöd till frivilligverksamheter – *inte* nämns. För att civilsamhället ska kunna uppfylla ett ansvar i linje med totalförsvarets behov krävs att detta matchas med stabil och långsiktig finansiering. Idéburna organisationer bär i praktiken upp delar av Sveriges sociala trygghet, skyddsnät och beredskapsförmåga och är ofta helt beroende av stabil finansiering för att kunna upprätthålla sin verksamhet i såväl fredlig vardag, i kris och i krig. Under coronapandemin utförde sektorn många viktiga insatser för människan och samhället och ersättning uteblev till en början till dessa organisationer. Det är varken rimligt eller strategiskt för samhällets krisberedskap. Genom dialog och upparbetade strukturer påtalades detta och i viss mån ledde det även till adekvata ersättningar, något som igen visar på vikten av god samverkan för en strategisk krisberedskap.

Forum, Famna och Fremia föreslår att:

- Finansiering av civilsamhällets och idéburen välfärds verksamheter, särskilt inom socialt stöd, skydd och beredskap, tillskrivs som en samhällsviktig förutsättning inom ramen för Ekonomisk säkerhet.
- Exempel på samhällsviktig verksamhet utvidgas till att omfatta även hantering och utbetalning av stöd och ersättningar till civilsamhällets aktörer.

3. Viktiga samhällsfunktioner utan huvudsaklig hemvist i en beredskapssektor

3.1 Demokrati och beredskap

Forum, Famna och Fremia tillstyrker att MSB lyfter demokrati som en samhällsviktig funktion, men ser behov av att bredda perspektivet. Civilsamhällets organisationer och idéburna aktörer i välfärden är inte enbart användare av demokratin, utan dess *aktiva bärare* – de utgör en demokratisk infrastruktur i både vardag och kris, som röstbärare, samlande plattformar och utförare av insatser grundade i ideellt engagemang.

3.1.1 Tydliggör civilsamhällets och den idéburna sektorns roll inom fler funktioner

Forum, Famna och Fremia föreslår följande tillägg till respektive samhällsfunktion:

- *Folkhälsa:* Lägga till civilsamhällets och idéburna aktörers hälsofrämjande och förebyggande arbete, särskilt för stödbehövande grupper.
- *Nyheter och samhällsinformation:* Inkludera civilsamhällets och den idéburna välfärdens roll i att förmedla samhällsinformation till grupper som annars är svårnådda och har behov av information muntligt, med stöd eller på andra språk.
- *Demokrati och beredskap:* Synliggöra civilsamhällets roll i att bygga demokratisk motståndskraft, motverka desinformation och skapa delaktighet.

3.2 Inför ny funktion: Socialt stöd och mobilisering

Forum, Famna och Fremia föreslår att en ny samhällsfunktion införs under viktiga samhällsfunktioner utan huvudsaklig hemvist i en beredskapssektor; *Socialt stöd och mobilisering*.

Denna funktion bör omfatta civilsamhällesaktörer och idéburna aktörer i välfärden med kapacitet att:

- *snabbt mobilisera frivilliga vid samhällsstörningar, exempelvis Svenska Röda Korsets uppdrag att organisera spontanfrivilliga i kris*
- *nå grupper som annars riskerar att förbises,*
- *agera lokalt med hög tillit och närvaro,*
- *erbjuda emotionellt, praktiskt och socialt stöd,*
- *förmedla och samordna ideellt engagemang lokalt såväl som via digitala plattformar såsom Svenska Röda Korset och Volontärbyrån.*

Exempel på sådana verksamheter

- *kvinnojourer, HVB och kriscenter,*
- *matbanker och sociala stödverksamheter,*
- *organisationer som samordnar frivilliga insatser, såsom Svenska Röda Korset och Forums verksamhet Volontärbyrån,*
- *trossamfund och församlingar med beredskaps- och stödverksamhet,*
- *stödlinjer och krisjourer som snabbt når ut till utsatta grupper.*

3.3 Komplettera funktionen *Socialtjänst* med skyddade boenden

Skyddade boenden drivs i stor utsträckning av idéburna organisationer, men nämns inte i listan. Forum, Famna och Fremia föreslår att funktionen kompletteras med följande exempel på samhällsviktig verksamhet:

Skyddade boenden, krisstöd, HVB och jourverksamhet i idéburen regi. Det ger en mer heltäckande bild och synliggör de aktörer som är helt avgörande för att stödet till utsatta grupper faktiskt ska fungera i en kris.

3.4 Tillägg om samverkan: Offentlig-privat-idéburen samverkan

Listan nämner vikten av offentlig-privat samverkan, men inte idéburen sektor. För att samverkan ska fungera i praktiken krävs också att ansvarsfördelningen är tydlig – särskild vad gäller idéburna aktörers ansvar vid kris, enligt den så kallade ansvarsprincipen. I dagsläget är detta oklart för många arbetsgivare inom civilsamhället, vilket skapar osäkerhet kring deras roll i beredskapen. Det behövs därför riktlinjer som konkretiserar ansvar och uppgifter. Forum, Famna och Fremia föreslår att listan kompletteras med formuleringen:

Samverkan bör ske mellan offentliga, privata och idéburna aktörer, då alla sektorer är avgörande för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet i kris.

4. Svar på MSB:s frågor om *Lista med viktiga samhällsfunktioner – utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap*

Är det tydligare vad som avses med huvudsaklig hemvist och hur listan ska användas?

Forum, Famna och Fremia konstaterar att remissversionen tydligare beskriver både vad som avses med huvudsaklig hemvist och hur listan är tänkt att användas, jämfört med tidigare version.

Det är positivt att listan nu tydligare kopplas till beredskapsplanering, resursprioritering och samverkan. Vi ser dock fortsatt behov av att förtydliga hur aktörer utan en tydlig sektorshemvist, dvs organisationer som kan verka i fler sektorer parallellt eller över tid – särskilt civilsamhällets organisationer och idéburna organisationer med bred räckvidd – ska omfattas och inkluderas i det praktiska arbetet. Det behövs tydligt definierade mandat och uppdrag, i styrdokument hos kommuner, regioner och statliga instanser, samt regelbundna och uppdaterade relationer så att arbetet inte behöver börja från noll vid en kris. Goda relationer och aktiv samverkan är också mycket viktigt, något som fler av våra medlemsorganisationer redan aktivt jobbar med. Detta är viktigt för att listan fullt ut ska spegla samhällets samlade beredskapsförmåga.

Ser föreslagna justeringar av viktiga samhällsfunktioner rimliga ut? Om inte, vad bör justeras?

Forum, Famna och Fremia ser positivt på att vissa funktioner har utvecklats och preciserats. Vi bedömer dock att listan fortfarande har betydande brister:

- Civilsamhällets och idéburen sektors roll som bärande funktion för samhällets beredskap synliggörs inte tillräckligt. Detta gäller särskilt under funktionerna *Socialtjänst, Folkhälsa, Demokrati och beredskap* samt *Nyheter och samhällsinformation*.
- Skyddade boenden, som är en tillståndspliktig verksamhet och därmed går enligt lag under idéburen välfärd, nämns inte under funktionen *Socialtjänst*.
- Den idéburna välfärdens bidrag till socialtjänst, vård och folkhälsa lyfts inte fram inom sektorn *Hälsa, vård och omsorg*.
- I avsnittet *Ekonomisk säkerhet* saknas finansiering av civilsamhällets och idéburna verksamheter som en avgörande förutsättning för beredskap och resiliens.

- Samverkansperspektivet är snävt och behöver utvidgas till att omfatta offentlig–privat–idéburen samverkan.

Vi föreslår därför att dessa justeringar görs för att listan bättre ska spegla samhällets faktiska kapacitet.

Saknas någon viktig samhällsfunktion?

Ja. Forum, Famna och Fremia föreslår en ny funktion: *Socialt stöd och mobilisering*. Samhällsfunktion för socialt stöd och mobilisering i syfte i kris och krig mobilisera frivilliga, tillhandahålla socialt och psykosocialt stöd samt samordna resurser genom civilsamhällets och idéburen sektors strukturer.

Exempel på samhällsviktig verksamhet:

- *Frivilligförmedling och -samordning via plattformar som Svenska Röda Korset och Volontärbyrån.*
- *Kvinnojourer, kriscenter och skyddade boenden.*
- *Matbanker och andra sociala stödverksamheter.*
- *Trossamfund och församlingar med beredskapsfunktioner.*
- *Stödlinjer och jourverksamhet för utsatta grupper.*

Dessa verksamheter spelar en avgörande roll för samhällets förmåga att snabbt hantera och återhämta sig från kriser. Deras arbete är ofta avgörande för att tillgodose grundläggande behov och upprätthålla social stabilitet i kris- och krigssituationer.

Har ni förslag på hantering av de som inte har en huvudsaklig hemvist hos en beredskapssektor eller beredskapsmyndighet? Motivera era förslag.

Forum, Famna och Fremia föreslår att listan kompletteras med en tydlig anvisning om att aktörer utan sektorshemvist – såsom civilsamhällets organisationer – ska identifieras som strategiska samverkansparter på sektors- och myndighetsnivå.

Vi föreslår även att:

- *Sektorsansvariga myndigheter bör få ett uttryckligt ansvar för att samverka med civilsamhällets aktörer i beredskapsarbetet, även när dessa saknar formell sektorsanknytning enligt MSB:s lista över viktiga samhällsfunktioner.*
- *Strukturer för kontinuerlig dialog och samråd mellan beredskapsmyndigheter och civilsamhällets aktörer bör generellt etableras där det saknas, underhållas där det finns och vidmakthållas, för stark beredskap.*
- *Ett uttryckligt klagörande av vad ansvarsprincipen innebär i praktiken, så att beredskapsförmågan blir tydlig, förutsebar och operativ. Detta kräver att styrdokument på lokal, regional och nationell nivå tydliggöra vilket ansvar idéburna aktörer har i kris och*

Civilsamhällets och idéburen sektors bidrag till beredskap och återhämtningsförmåga är väsentligt, men många av dessa aktörer återfinns i fler branscher och sektorer parallellt men har sin unika logik och drivkraft att bistå mänskliga och samhällsliga behov oavsett uppdrag. För att säkerställa ett heltäckande och robust totalförsvar måste de civilsamhälleliga resurserna och den idéburna sektorns kapacitet integreras i beredskapsplaneringen på ett tydligt och systematiskt sätt.

5. Avslutande reflektioner

Forum, Famna och Fremia ser mycket positivt på MSB:s arbete med att utveckla en gemensam utgångspunkt för samhällets beredskapsplanering. Ett gemensamt språk och en gemensam förståelse för vilka funktioner som är samhällsbärande är en viktig grund för ett starkt och sammanhållet totalförsvar.

Samtidigt vill vi understryka att samhällets motståndskraft inte enbart vilar på offentlig och privat sektor, utan också på ett levande civilsamhälle och stark och synliggjord idéburen välfärdssektor. För att listan över viktiga samhällsfunktioner fullt ut ska spegla den kapacitet som Sverige faktiskt förfogar över i kris och krig, behöver civilsamhällets aktörer och den idéburna välfärdens insatser tydligt inkluderas i listan.

Forum, Famna och Fremia ser fram emot att följa det fortsatta arbetet och bidrar gärna till fortsatt dialog kring hur civilsamhällets roll kan stärkas och utvecklas inom ramen för civil beredskap.

Stockholm 2025-05-15

Å Forums vägnar,

Hannah Kroksson
Ordförande
Hannah.kroksson@socialforum.se
Tel. 073- 500 54 92

Å Famnas vägnar,

Aleksandra Wasso
Opinions- och
kommunikationsstrateg
aleksandra.wasso@famna.org
Tel. 070 738 39 95

Å Fremias vägnar,

Patrik Schröder
Samhällspolitiskt ansvarig
patrik.schroder@fremia.se
Tel. 08-702 54 06

Besöksadress:
Krukmakargatan 21
Stockholm